

Pospíšil, Ivo

Moderna a vztahovost

Opera Slavica. 2002, vol. 12, iss. 1, pp. 56-57

ISSN 1211-7676

Stable URL (handle): <https://hdl.handle.net/11222.digilib/117853>

Access Date: 30. 11. 2024

Version: 20220831

Terms of use: Digital Library of the Faculty of Arts, Masaryk University provides access to digitized documents strictly for personal use, unless otherwise specified.

einen spezifischen Zusammenhang mit der Slowakei der dreißiger und vierziger Jahre gebracht. Gerade ein solches Ausgreifen in den biographischen und politischen wie nationalen Bereich könnte aber auch das literarische Phänomen Hronský erläutern und das Nachdenken über die literarischen Mythen wesentlich bereichern.

Stattdessen präsentiert die Autorin Hronský biographisch vor allem als Emigranten (schon im ersten Satz der Einleitung, S. 9, spricht sie vom Werk des „Emigranten“ J. C. Hronský – diese Sicht entspricht vielleicht dem Blickwinkel der neunziger Jahre des 20. Jahrhunderts, keinesfalls ist sie der Gesamtlebenszeit des Autors adäquat). Während sie den Roman *Andreas Búr Majster*, geschrieben 1947/48 in Rom, vor allem als Reflexion der komplizierten Situation des Autors in der Emigration versteht, sucht sie in den dreißiger und vierziger Jahren viel weniger nach biographischen Erklärungen. Wohl widmet sie sich der Problematik des Intellektuellen unter totalitären Bedingungen, bezieht aber den Begriff der Resistenz nur auf den Tschechoslowakismus und auf den deutschen Faschismus. Bátorová steht nicht nur Hronský relativ unkritisch gegenüber, sondern der gesamten geistigen Atmosphäre der ersten Slowakischen Republik, die sie als „intelektuálná jednota“ bezeichnet, „založená na tolerancii názorov, publikačných možnostiach a vzájomnom rešpekte, diskusiách a polemikách. [...] Bola to spoločnosť vysoko kultúrna, erudovaná a nejmä tolerujúca vnútornú názorovú diferenciaciu.“ (S. 95).⁶

Mária Bátorová bringt mit ihrem Buch einige Anregungen zu Hronskýs Werk, seinen Mythen und Mythologien. Noch mehr jedoch trägt sie selber zur Pflege eines Mythos bei: des Mythos Jozef Cíger-Hronský. Dies ist umso verwunderlicher, als gerade die von ihr gewählte, am ehesten als kulturwissenschaftlich zu bezeichnende Methode normalerweise in die entgegengesetzte Richtung arbeitet.

Gertraude Zand (Wien)

Moderna a vztahovost

Pallová, D.: *Kapitoly z nemecko-slovenských literárnych vzťahov*. Veda, nakladateľstvo SAV, Univerzita Sv. Cyrila a Metoda v Trnave, Bratislava 1999, 113 s.

Pallová, D.: *V súradniciach interkultúrnych súvislostí. Literatúra v kontexte interpretácií*. Univerzita Sv. Cyrila a Metoda v Trnave, Trnava 2001, 140 s.

Do složitého labyrintu slovensko-německých vztahů a souvislostí literárních směrů fin de siècle a počátku 20. století se slovenská badatelka pokusila proniknout

⁶ Zu dieser positiven Einschätzung mag die Autorin durch die Erfahrung der Situation der siebziger Jahre gelangen: im Vergleich zu dieser Zeit waren innerhalb der zahlenmäßig kleinen Schriftstellergemeinde der vierziger Jahre Gemeinschaftsgefühl und Solidarität sicher besser ausgeprägt.

nejprve klasicky, tradičně, bilaterálně, asi tak, jak na Slovensku začínali budoucí koryfeové komparatistiky, metatextovosti a kvázimetatextovosti Anton Popovič a Dionýz Ďurišin. Její geneticko-typologické pojetí německého a slovenského expresionismu v díle Dobroslava Chrobáka ukazuje na dobře známou vlastnost srovnávacího bádání: nejenže se vlastní portrét – totiž Chrobákův – vidí naráz na mezinárodním pozadí přesněji a Felixova kritika objektivněji, ale i německý expresionismus sledovaný v koncepcích G. Lukáče, W. H. Sokala a W. Muschga obnažuje v tomto procesu nejednu do té chvíle skrývanou potenci. Autorka se tu opírá o pečlivou analýzu textu a srovnává výchozí situace a typové modely. Tato knížka jí pak posloužila jako odrazová plocha k monografii, v níž je tato tematika viděna již jako něco širšího, jako součást intertextuálních souvislostí a teorie interpretace. Německý expresionismus je tu sledován diachronně v kontextu vývoje německé literatury počátku 20. století. Materiál poskytl autorce argumenty k přesvědčení, že „slovenský expresionismus vo svojom naturistickom variante nesie v sebe celú zárodečnú problematiku expresionizmu vo všeobecnosti, t. j. napätie medzi vitálnym a sociálnym, medzi sociálnym a duchovným“ (s. 40).

Tyto pasáže vytvářejí pak předpolí komparace konstrukčních principů tří novel (Leonard Frank: *Karel a Anna*, Dobroslav Chrobák: *Návrat Ondreja Baláza*, František Švantner: *Božia hra*), jež vede k úvaze o celistvě mystickém paradigmatu, které se zpět-novazečně reflektuje v Schopenhauerově filozofii vůle. Artefakty autorka chápe jako svého druhu experimenty, které – nehledě na zdání ztráty subjektivity a opouštění hranic individuality – zachovávají ve skutečnosti individualitu na vyšším stupni: „V prózách sa napĺňa a realizuje subjekt, ktorý nie je bezmocný a ohraničený vlastnou konečnosťou. Táto túžba po absolútnej subjektívite ako vykúpení z utrpenia a väzby na svet je zrejme výrazom a reakciou na bezmocnosť človeka, predstavuje však súčasne určitú nádej.“ (s. 128).

Zdálo by se, že si tu autorka vzala příliš velké sousto, že je tu mnohé jen naznačeno a nedořečeno, že tematicko-morfologický kruh jejího výzkumu osciluje mezi programovou uzavřeností či koncentrovaností na straně jedné a opatrným pootvíráním na straně druhé, že se volně pohybuje po časové ose sem a a tam a její práce vlastně končí východiskem. V tom je však spíše autorčina síla, zatímco její určitou slabinu bych spatřoval v příliš úzkém materiálovém vymezení. Ale i tak představuje tento diptych spolu s materiálovou přípravou v starší knížce z roku 1999 zdařilou sondu do řady okruhů (interpretace, intertextovost, interkulturalita), které hýbou – jak se dnes s oblibou říká – diskurzy literární vědy.

Ivo Pospíšil